Klimat- och näringslivsdepartementet

Yttrande över betänkandet Att säga ja! Kommunernas förutsättningar att ta emot stora företagsetableringar och företagsexpansioner (SOU 2026:32)

Region Kalmar län har getts möjlighet att yttra sig över betänkandet Att säga ja! Kommunernas förutsättningar att ta emot stora företagsetableringar och företagsexpansioner (SOU 2026:32) från Klimat- och näringslivsdepartementet.

Region Kalmar län tillstyrker i huvudsak utredningens ambition att stärka kommunernas förutsättningar att hantera större företagsetableringar och företagsexpansioner, och välkomnar förslag som stärker konkurrenskraften när det kommer till det etableringsfrämjande arbetet.

Region Kalmar län vill särskilt framhålla följande:

- De förslag och insatser som redovisas behöver göras tillgängliga för hela landet, med särskild hänsyn taget till hela landets gles- och landsbygd.
- Underlaget utgår främst från kommunernas förutsättningar, vilket är i enlighet med utredningens tilläggsdirektiv. Det är trots det en stor brist att de regionala funktionernas roll i systemet och deras lagstadgade uppdrag genomgående saknas. Företagsetableringar utgår ofta från funktionella arbetsmarknadsregioner, snarare än kommungränser, och en stor företagsetablering förändrar pendlingsmönster, bostads- och arbetsmarknader samt behoven av infrastruktur och service. I underlaget redovisas kompetensförsörjning, bostadsmarknad, energi och infrastruktur som utmaningar för det etableringsfrämjande arbetet, som samtliga är områden som behöver ses ur ett regionalt perspektiv.
- Områden som transportinfrastruktur, eleffekt, vatten och avlopp är avgörande för om en etablering eller expansion blir av, och behöver vara tydligt integrerade i investerings- och etableringsfrågorna. Dessa tas inte upp i underlaget.
- Underlaget har fokus på kompensation av negativa konsekvenser vid etableringar, medan det proaktiva, etableringsfrämjande arbetet som görs

i de befintliga samverkansstrukturerna saknas. Underlagets förslag hade med fördel kunnat redovisas med utgångspunkt i detta arbete.

- Förslaget att Business Sweden ska få ett förstärkt uppdrag inom rådgivning är positivt, utifrån den samverkans- och partnerskapsstruktur som finns mellan regionerna och Business Sweden.

  Uppdraget bör ske i den befintliga samverkansstruktur med regionala partnerskap med Business Sweden, vilket skulle ge regionerna möjlighet att bidra till samordningen vid större etableringar genom det regionala utvecklingsansvaret och etablerade nätverk med kommuner, näringsliv och Business Sweden.

- Underlaget saknar åtgärdsförslag för enklare myndighetskontakter och tillståndsprocesser. I Region Kalmar läns kommunala samverkan lyfts ofta myndighetskontakter som hinder för etableringar och investeringar. I underlaget redovisas en enkät från Accelerationskontoret, där frågor om regelverk, tillståndsprocesser och myndighetssamordning lyfts i en tredjedel av svaren. Enligt regeringen befinner sig investeringar på cirka 240 miljarder kronor i en pågående tillståndsprocess, vilket visar att frågan behöver ha prioritet.

  Ett positivt exempel är arbetet med förändrade processer och arbetssätt som gjorts av vissa länsstyrelser, och visat sig få en positiv effekt på etableringar och expansioner. Det är likaså viktigt med likvärdiga bedömningar och handläggning i hela landet, för att ge kommuner och företag jämlika förutsättningar.

Frågor kring investeringsfrämjande

- De investerings- och etableringsfrämjande funktionerna på regional nivå saknas helt i underlaget. De regionala funktionerna stöttar kommunerna i deras investeringsfrämjande arbete och har en samordnande roll kring de funktionella arbetsmarknadsregionerna. De regionala samordnarna som arbetar mot Business Sweden fungerar idag som en länk mellan den statliga nivån och de regionala och lokala nivåerna.
- I avsnittet Frågor kring investeringsfrämjande (5:2) hänvisas till utredningen Effektivt investeringsfrämjande för hela Sverige (SOU 2019:21), där en statligt och regionalt delfinansierad resursförstärkningen föreslogs. Region Kalmar län ser att en sådan resurs skulle stärka regionernas och kommunernas investerings- och etableringsfrämjande förmåga, och minska beroendet av kortsiktiga projektmedel.
- Eleffekt, vatten, avlopp och transportinfrastruktur i form av järnväg, vägar och hamnar är avgörande för om en etablering eller expansion blir av, och behöver vara tydligt integrerade i investerings- och etableringsfrågorna.
- En ändamålsenlig transportinfrastruktur är en förutsättning för etableringar och investeringar. Stödet till transportinfrastruktur i tillväxtpotten behöver därför vara trafikslagsneutralt och omfatta nödvändiga investeringar i det kommunala och regionala vägnätet.
- För att stärka kommuners och regioners möjlighet att ta emot etableringar behövs konkreta åtgärder för förbättrad elförsörjning, både

specifikt kring etableringar och expansioner samt i allmänt stärkt elkapacitet och för långsiktig lösning på problemen med flaskhalsar.

Region Kalmar läns ser att brister i länets elkapacitet negativt påverkar länets förmåga att besvara förfrågningar och leder till att etableringsprocesser avbryts. Inom regionens samverkan med Region Kronoberg har konstaterats att långa ledtider och en otydlig anslutningsprocess försvårar planeringen för etableringar och expansioner för både kommuner och företag i Kronobergs län. Region Kalmar läns uppfattning är att vissa förfrågningsunderlag via Business Sweden idag enbart ställs till elområden i norra Sverige.

- Nuvarande anslutningsmodell gör att enskilda kunder ensamt kan få bära kostnaderna för nätförstärkningar, som i praktiken kommer flera aktörer till del. Enskilda företag och kommuner kan därmed få oproportionerligt höga anslutningskostnader.

  I regioner med svag nätstruktur, där Kalmar län är ett exempel, uppstår ytterligare negativa konsekvenser. I svaga nät blir anslutningskostnaderna höga och förutsättningarna för att ta emot etableringar och expansioner därmed sämre. Utan etableringar och expansioner minskar i sin tur incitamenten ytterligare för aktörer att investera i åtgärder, som kan vara nödvändiga. Nuvarande anslutningsmodell bidrar på det här sättet till att förstärka redan befintliga regionala ojämlikheter i nätstrukturen.

- Tillgång till vatten och avlopp kan vara avgörande för etableringar, och bör ingå i rådgivningsfunktionens uppdrag. I stora delar av landet är idag behoven av underhåll och investeringar i vatten- och avloppssystemen enorma, samtidigt utveckling inom cirkulära lösningar går snabbt.

Stöd och rådgivning från statens sida

- Förslaget att ge Business Sweden ett förstärkt uppdrag inom rådgivning är positivt, kopplat till den befintliga strukturen med regionala partnerskap mellan regionerna och Business Sweden. Region Kalmar län ser att både den allmänna den specifika rådgivningen ryms i det befintliga uppdraget, och bör förläggas till den befintliga partnerskapsstrukturen. I annat fall behöver skillnaden mellan det förstärkta och det befintliga uppdraget tydliggöras.

- HPI bör inte vara den enda avgörande faktorn för när specifik rådgivning kan sättas in. En betydande del av investeringarna som görs i Sverige är expansionsinvesteringar i befintliga företag, så kallad Expand & Retain. Expansionsinvesteringar är även det område där störst investeringspotiential finns i Kalmar län.

  Uteblivna investeringar i något eller några av de större företagen med verksamhet i Kalmar län skulle leda till avsevärda konsekvenser för länet, men också för andra delar av landet genom att konkurrenskraften i hela värdekedjan kraftigt skulle försvagas.

- Underlaget tar inte upp det proaktiva etableringsfrämjande arbetet som idag görs i befintliga strukturer i landet. Det hade gett en större kraft om förslagen till förstärkningar och funktioner redovisats med det pågående proaktiva arbetet som utgångspunkt.

- En statlig lotsfunktion har efterfrågats av flera parter och beskrivs i betänkandet, men läggs inte fram som förslag. Region Kalmar län ser gärna att detta omprövas. Det hade varit mycket värdefullt att kunna föra dialog med berörda departement kring till exempel prioriteringar och förutsättningar som påverkar Kalmar läns konkurrenskraft och förmåga att ta emot etableringar och behålla befintliga investerare.

Allmän ekonomisk riskavlastning

- Inrättande av en incitamentspeng som sökbart, riktat statsbidrag vid stora företagsetableringar och företagsexpansioner är positivt. Tillväxtverket är en lämplig aktör att hantera incitamentspengen.

  Incitamentspengen bör även omfatta möjlighet att söka ersättning för investeringar inom energi och vatten. Investeringar i energi och vatten är ofta nödvändiga för att kunna möta en investerares behov och tillgodose de behov som finns i kommunen.

- Region Kalmar län instämmer i att en stor företagsetablering eller företagsexpansion kan innebära en stor utmaning för en kommun när det exempelvis kommer till att bygga fler bostäder, utveckla den kommunala infrastrukturen och servicen. Det gäller inte minst i mindre kommuner långt ifrån storstadsområden.

- Förslaget till hyresförlustgaranti och räntebidrag till privatpersoner som bosätter sig i nya småhus är positivt, och kan bidra till att främja nybyggnation av hyresbostäder och småhus eller till att bostadskalkyler med mindre marginaler kan genomföras. Det är viktigt att garantin utformas så att den inte skapar ett överutbud av bostäder eller driver fram kortsiktiga bostadslösningar som inte svarar mot långsiktiga behov.

- En hållbar samhällsplanering behöver utgå från bostadsbyggande och infrastruktur som en helhet. Under det statliga investeringsstödet för hyresrätter 2017–2024 byggdes ett stort antal hyresrätter utan att kommersiell service, skolor, grönområden och kommunikationer tillskapades i samma takt. Erfarenheten visar att bostadsbyggande måste betraktas som en viktig pusselbit i ett hållbart samhällsbygge, och inte som ett isolerat sakområde.

- Inrättande av en tillväxtpott är positivt, men det förutsätter att nya medel tillförs eftersom befintliga medel redan är fulltecknade. Uppdraget att utforma kriterier för tillväxtpotten och hur den bör nyttjas kan lämpligen ges till Boverket eller länsstyrelserna.

- Om av en tillväxtpott inrättas behöver direktiv ges till Trafikverket att utgå från lokala och regionala behov, i stället för att som idag hänvisa till grundutförande och utgå från statens behov. Trafikverket fungerar även allt för mycket som en myndighetsutövare, och behöver bli en spelare i samhällsbyggandet. Det innebär att ge god inblick i sitt planeringsarbete och aktivt delta i informationsutbyte med övriga parter.

- Medfinansieringen är ett växande problem för många kommuner. Kommuner med stark skattegrund och goda ekonomiska förutsättningar har en fördel, jämfört med kommuner med sämre förutsättningar. I Kalmar län skulle flertalet kommuner ha svårt att klara medfinansiering.

Till detta kommer att avtalen om medfinansiering kan vara oklara, och det har förekommit att kostnaden blivit högre än avtalat, som en följd av skenande kostnader som kan vara orsakade av Trafikverket.

- Tillväxtpotten behöver säkerställa ett mervärde för platsen där etableringen och infrastrukturen byggs, genom att inkludera till exempel god kollektivtrafik, vackert gestaltad miljö samt trygga och säkra trafiklösningar.
- För att en etablering ska bli av kan det krävas satsningar även på kommunal infrastruktur. För att möta detta behöver tillväxtpotten därför antingen gälla all infrastruktur, eller kompletteras med en incitamentspeng till kommuner för nödvändiga investeringar.

Frågor kring kompetensförsörjning

Tillgång till kompetens är ofta en förutsättning för att ta emot etableringar och investeringar, och det är därför angeläget att jämna ut skillnader, och därmed möjligheter, mellan olika delar av landet.

För Kalmar län är kompetensförsörjningen ett avgörande utvecklingsområde. Enligt Tillväxtverket (Indelning i stad- och landsbygdstyper) räknas Kalmar läns kommuner som landsbygdskommuner. Fem kommuner räknas som tätortsnära landsbygdskommuner, fem kommuner som glesa landsbygdskommuner och två kommuner som täta blandade kommuner. En utmaning för Kalmar läns kompetensförsörjning är att länet är avlångt, vilket innebär långa avstånd och restider.

Tillväxtverkets rapport Företagens villkor och verklighet (2026, sid 33–34) visar att 40 procent av företagen i Kalmar län anses ha stora problem med tillgång till arbetskraft eller kompetens. Region Kalmar län har under juni-juli 2026 genomfört djupintervjuer med ett urval företag i tillverkningsindustrin i Kalmar län om deras kompetensbehov de kommande 2 åren. Intervjuerna visar att även större, ofta utlandsägda företag ser stora kompetensbehov, och inte bara små- och medelstora företag.

På längre sikt är det avgörande för Kalmar län att attrahera och behålla arbetskraft för att klara länets demografiska utmaningar. Tillväxtverket anger i rapporten Matchningsproblematiken på arbetsmarknaden (2026) Kalmar län som ett av länen med störst utmaningar beroende på en hög försörjningskvot. Därutöver har Kalmar län länet ett negativt åldersnetto, där fler lämnar arbetsmarknaden än tillkommer.

- I det regionala utvecklingsuppdraget ingår att bedöma kompetensbehov på kort och lång sikt, samt att samordna och bedriva utvecklingsarbete inom kompetensförsörjning och utbildningsplanering. Det är en stor begränsning att det regionala uppdraget och utvecklings- och samverkansaktiviteterna inte ingår i underlaget. Regionernas arbete och kompetens inom kompetensförsörjningen behöver involveras och utnyttjas i etablerings- och expansionsplaneringen.
- En etablerings möjlighet till långsiktig bemanning avgörs av yrkeshögskolans och högskolans dimensionering, validering och omställning för de som är i arbete, arbetsmarknadens matchning samt möjligheten att rekrytera internationellt. Det är en stor begränsning att

underlaget fokuserar på åtgärder riktade mot individens rörlighet och till en utbildningsform.

- Ett flyttningsbidrag som incitament för arbetslösa att söka arbete på annan ort är positivt, och kan bidra till att flytta kompetens där den behövs. Region Kalmar län ser att bidraget lämpligen kan administreras av Försäkringskassan, eftersom inte alla utan arbete är inskrivna på Arbetsförmedlingen.
- Starkare krav på arbetslösa att söka arbete på annan ort kan vara positivt. Eftersom många av de inskrivna på arbetsförmedlingen står långt från arbetsmarknaden ser Region Kalmar län inte att skulle lösa kompetensbristen vid etableringar och expansioner.
- Region Kalmar län ser att yrkesvux är det snabbaste sättet att utbilda många. Förslaget om tilldelning av statsbidrag för yrkesvux vid stora företagsetableringar och företagsexpansioner är därför mycket positivt.

  Region Kalmar län förordar även ett ändrat regelverk så det blir möjligt att snabbt söka och få mer medel, vilket föreslogs i utredningen Växla yrke som vuxen (SOU 2024:16). Särskilda utlysningar med kortare starttid skulle kunna göras på samma sätt för yrkeshögskoleutbildningar och nationell yrkesutbildning på gymnasial nivå.
- Kravet att prioritera de sökande med störst behov är en stor utmaning för yrkesvux. I Kalmar län har detta orsakat stora problem för arbetsgivare som efter avklarad utbildning inte kunnat anställa personer som fortfarande står för långt från arbetsmarknaden. För att lösa detta bör intagningskraven höjas för att motsvara arbetsgivarnas krav och behov.
- Förslaget om nedskrivning av studieskulder är positivt, och kan ge landsbygdskommuner bättre förutsättningar att attrahera personer. Region Kalmar län ser att förslaget behöver göras tillgängligt för landsbygdskommuner i hela landet.